

Orta Asya Türkmen Halılarına Genel Bir Bakış

Yard. Doç. Dr. Nalân Türkmen*

Türkmenler'in en fazla değer verdikleri eşyaların başında hiç şüphesiz yarı göçebe hayat tarzları ile sembolik bir bağ kuran ve onların her türlü ihtiyaçlarına cevap veren zengin dokuma örnekleri gelmektedir. Türkmen kadını, çadır içindeki bütün malzemeleri, kendi yetiştirdikleri hayvanların yününden yararlanarak büyük bir özenle dokumuştur. Türkmen halılarında görülen her motifin kendine özgü bir anlamı vardır. Dokuduğu halıya sadece duygu ve düşüncelerini katmakla kalmaz, günlük hayatının vazgeçilmez unsurlarını da aktarır. Örneğin Türkmen hayatının can damarını meydana getiren su ve sulama

teması, yaylak ve kışlaklarda kurulan çadırlar, ekonomik hayatın temel taşı olan hayvancılık, boylar arası mücadeleler, dini inanışlar günümüze kadar gelen eski Türkmen halılarının kompozisyonunda hayat bulmuştur.

* Muğla Üniversitesi, Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi.

Resim/Picture 1

Türkmen-Salur torbası, XIX. yüzyıl. 17-22 Haziran 1993/7. ICOC Hamburg-Berlin Halı Kongresi'nin Fuarı (N. Türkmen).

Türkmen-Salur torbası, XIX. yüzyıl. 17-22 Haziran 1993/7. ICOC Hamburg-Berlin Halı Kongresi'nin Fuarı (N. Türkmen).

Mid-Asia Turkoman Carpets

At A Glance

Assis. Prof. Nalân Türkmen*

Rich weaving samples are the most valuable possessions of Turkoman people, which respond to every need of Turkoman people and form a symbolic link with their semi-nomad life style. Turkoman woman weaves all materials inside her tent with utmost care using wool of the cattles and sheep they are breeding. Each motif observed on Turkoman carpets has a unique meaning. They not only reflect feelings and thoughts on the carpet woven but also transfer the vital elements of daily life. For instance, water and watering theme being the vital point of Turkoman life, tents pitched at mountain pastures called 'yaylak' and at 'kışlak' where Turkomans live in winters, stock-breeding being the milestone of economic life, stryggles among tribes and religious beliefs have been beautifully reflected on the compositions of old Turkoman carpets reached until today.

Some part of Turkoman motifs are known with names of the objects they have been shaped. In other words, they carry names of the objects they represent in a stylised form. According to Ponomaryov, those stylised patterns, generally related to superstition, are symbolical and show such features as to magic and talisman¹. Furthermore, Turkoman weavings have another motif group that we may name as religious motifs, which can be observed on funeral carpets as well as those carpets woven particularly for children².

With regard to the motifs, each Turkoman tribe have formed a various groups reflecting their own character. However, they have kept the same Turkoman style in terms of colour, composition and some ornamentation details. It is possible to determine original motifs used by Turkoman tribes and their sub-groups through a revşew of residence areas of each tribe and based on ethnographic and historical materials. Generally looking at Turkoman carpets, it can be observed that their motifs,

including those with specific tribe characteristics, contains several common features. This both shows us the motif exchange between the tribes and makes us follow historical tracks of those tribes either divided into several sub-groups or combined.

Since the majority of motif names of Turkoman carpets have reached today, we can achieve the real source tribe through determining which motifs were taken from which tribe. For instance, motifs taken by the Yomuts from the Tekes are called Teke motifs by the Yomuts. Similarly, within the world of motifs of each tribe, there are a lot of samples named same as the tribe that created it. According to Moshkova, tribal motif degeneration is observed mostly among the tribes lacking organisational capacity and among those carrying foreign elements. For instance, Ersaris, having lived under the sovereignty of Buhara Khanate for three hundred years, mostly lost their tribal characteristics. Accordingly, Ersaris has had an understanding of weaving consisting of several foreign motifs, compared to other tribes³. Many small weavings for daily use such as bags, sacks, pillows and saddlebags are pieces best reflecting the motifs extraneous to traditional understanding of the tribe. Since Turkoman woman, sometimes, added her own creative power to the weaving, they could lose their

* Department of Archeology & History of Art, the University of Muğla.

¹ O. Ponomaryov, "The Motifs of Turkoman Carpets- The Salor, Teke and Sarik", *Turkoman Studies I-Aspects of the Weaving and Decorative Arts of Central Asia*, London 1980, s.31.

² V.G. Moshkova, "Tribal Göl in Turkoman Carpets", *Turkoman Studies I-Aspects of the Weaving and Decorative Arts of Central Asia*, London 1980, s.18.

³ V.G. Moshkova, "The rug making of the Choudors, Igdrs and Shikh-Choudor rug items- On the origin of the Turkmen Rug ornament" *Oriental Rug Review*, Vol. IV, No.9, Philadelphia 1984, s.24.

Resim/Picture 2

Türkmen-Teke halısı, XIX. yüzyılın ortası.

Özel bir koleksiyon (Jon Thompson'dan).

Türkmen-Teke halısı, XIX. yüzyılın ortası.

Özel bir koleksiyon (Jon Thompson'dan).

Türkmen motiflerinin bir bölümü biçimini aldıkları objelerin adıyla tanınmaktadır. Başka bir deyişle, stilize bir formda temsil ettikleri objelerin adlarını taşırlar. Ponomaryov'a göre, bu stilize edilmiş desenler, genelde batıl inançlarla ilgili olup, simgeseldir. Büyü ve tılsımlara ait özellikler göstermektedir.¹ Ayrıca Türkmen dokumalarında, dinî motifler olarak adlandırabileceğimiz bir motif grubu daha vardır. Bu motifler cenaze halılarında olduğu gibi çocuklar için özel olarak dokunmuş halılarda da görülmektedir.²

Motifler konusunda, her bir Türkmen boyu, kendine özgü karakteri ile farklı gruplar oluşturmuştur. Fakat renk, kompozisyon ve bazı süsleme detaylarında, aynı Türkmen üslubunu korumuşlardır. Etnografik ve tarihi materyallere dayanarak, her bir boyun yerleşim bölgeleri incelenerek, Türkmen boylarının ve bunların alt gruplarının kullandıkları özgün motifleri bulabilmek mümkündür. Genel olarak Türkmen halılarına bakıldığında, çok belirgin boy özelliklerine sahip olanlar dahil, hepsinin motifleri birçok ortak unsurları içermektedir. Bu durum bize sadece boylar arası motif alışverişini göstermekle kalmaz, aynı zamanda birkaç alt gruba ayrılmış ya da birleşmiş boyların tarihî izlerini takip edebilmemizi de sağlamaktadır.

ile organizasyon bozukluğu olan boylar arasında görülmektedir. Örneğin, üçyüzyıl boyunca Buhara Hanlığı'nın yönetiminde yaşanan Ersarılar, önemli ölçüde boy geleneklerini kaybetmişlerdir. Buna bağlı olarak Ersarılar, diğer boylara nispeten bünyesinde pek çok yabancı motifleri barındıran bir dokuma anlayışına sahiptir.³ Torba, çuval, yastık, heybe gibi günlük kullanıma yönelik pek çok küçük dokuma, boyun gelenekli anlayışına yabancı olan motifleri en iyi yansıtan parçalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi zaman Türkmen kadını, kendi yaratıcı gücünü de işin içine kattığından, boy geleneklerine olan bağımlılıklarını da bir nebze olsun yitirebiliyorlardı. Dolayısıyla boyun karakteristik dokuma geleneğinden de uzaklaşabiliyorlardı.

¹ O. Ponomaryov, "The Motifs of Turkoman Carpets- The Salor, Teke and Sank". *Turkoman Studies I-Aspects of the Weaving and Decorative Arts of Central Asia*, London 1980, s.31.

² V.G. Moshkova, "Tribal Göl in Turkoman Carpets", *Turkoman Studies I-Aspects of the Weaving and Decorative Arts of Central Asia*, London 1980, s.18.

³ V.G. Moshkova, "The rug making of the Choudors, Igdrs and Shikh-Choudor rug items- On the origin of the Turkmen Rug ornament" *Oriental Rug Review*, Vol. IV, No.9, Philadelphia 1984, s.24.

dependence to tribe's characteristics a tiny bit and, accordingly, become distant from traditional weaving style.

The most important motif of Turkoman carpets is 'göl' having the meaning of stagnant water in Turkoman language, as in Turkish language. Lake, used as the main motif of tribe, is considered as if an emblem. Those lakes, forming the symbol and totem of a tribe, have a great importance in ethnographic and ethnological terms. Each tribe weave their own lakes onto their carpets. It is therefore that the lake becomes a determinative element of the tribes. Moreover, some sources claim that they were respected and used as flags until the end of 18th century.⁴ Tribes that lost their freedom, even if they continued their weaving traditions, wove the lake motif not onto their carpets but onto such small weavings as bags and sacks as a simple ornamentation figure. Thus, this tribe deprived of using

and recreating its own göl has used göl motif of the tribe that has the sovereignty, of which contours make us determine to which tribe it belongs.⁵ However, it is not possible to realise it by looking at the elements inside the göl. In other words, outside contours of the motif has formed another göl of their own. Motif-related understanding of each Turkoman tribe is determined through a variety together with the ornamentation elements inside those contours.⁶ Animal figures ornamented inside the göls, stylised plant figures such as trees and flowers and spirals are not determinative elements used for determining to which tribe the lake belongs.

Salurs, considered as the oldest and the most powerful tribe among Turkoman tribes, have used Salur lake as the main lake on their carpets (Picture 1), whereas, Tekes wove Teke lake as the main lake motif (Picture 2). Sarıks, a small Turkoman tribe, until the end of 19th century,

made weaving merely for responding to their own needs. Motifs observed on Sarık carpets, early samples of which rare, generally, are not unique to the tribe. Determinative symbol of the tribe "demirci göl" or "omurga göl" named as Sarık göl (Picture 3). Yomuts, sub-grouped as Atabey, Caferbey, Ata, İğdir and Abdal, is one of the biggest Turkoman tribes having developed their own carpet weaving. Yomuts made use of such specific lakes as "gepse göl" (Picture 4), "tırnak göl" and "cifte kartal". Ersaris, known as a big Turkoman tribe, wove "güllü gölü" as the main göl on their carpets (Picture 5).

As known, Turkoman people, like Turkish societies of steppe culture in Internal and Mid-Asia, are societies continuously moving between their 'kışlak' and 'yaylak',

⁴ V.G. Moshkova, a.g.m., London 1980, s.20.

⁵ V.G. Moshkova, a.g.m., London 1980, s.20.

⁶ Ulrich Schürmann, *Central Asian Rugs*, London 1967, s.24.

Resim/Picture 3

Türkmen-Sarık halısı, XIX. yüzyıl başı. Berlin Etnografya Müzesi Rickmers Koleksiyonu (Robert Pinner'den).

Türkmen-Sarık halısı, XIX. yüzyıl başı. Berlin Etnografya Müzesi Rickmers Koleksiyonu (Robert Pinner'den).

Türkmenler’de de, Türkiye Türkçesi’nde olduğu gibi “durgun su birikintisi” anlamında kullanılan “göl”, Türkmen halılarının en önemli motifidir. Boyun ana motifi için kullanılan göl, bir nevi amblem olarak nitelendirilmektedir. Bu göller, bir boyun sembolünü ve totemini oluşturduklarından, etnografik ve etnolojik bakımdan büyük önem taşımaktadır. Her boy halılarına, kendi göllerini dokumaktadır. Bu nedenle göl, boyların belirleyici bir unsuru haline gelmiştir. Hatta kaynaklar, XVIII. yüzyılın sonlarına kadar bayrak gibi kullanılıp, saygı gördüklerini ifade etmektedir.⁴ Özgürlüğünü yitiren boylar; dokuma geleneklerini devam ettirseler de, gölü halılarında değil torba, semer gibi diğer küçük dokuma örneklerinde basit bir süs unsuru olarak dokuyorlardı. Böylece kendi gölünü kullanma ve yeniden yaratma hakkından yoksun bırakılan boy, egemenliği altına girdiği boyun gölünü kullanarak, onlara itaat ettiklerini gösteriyorlardı.⁵ Bir Türkmen gölünün konturlarından, hangi boya ait olduğunu tespit edebilmek mümkündür. Fakat gölün içindeki unsurlara bakarak bunu gerçekleştirmek imkânsızdır. Başka bir ifadeyle motifin dış hatları, başlı başına bir göl oluşturmaktadır. Bunların içindeki süsleme unsurları ile birlikte çeşitlilik kazanarak, her Türkmen boyunun motif anlayışını ortaya koymaktadır.⁶ Göllerin içini süsleyen hayvan figürleri, ağaç ve çiçek gibi stilize edilmiş bitkisel motifler, helezonlar, gölün hangi boya ait olduğunu gösteren belirleyici unsurlar değildir.

Türkmen boyları arasında en eski ve en güçlü boy olarak nitelendirilen Salurlar, halılarında Salur gölünü ana göl olarak kullanırlarken (Resim 1), Tekeler’de Teke gölünü ana göl olarak halılarında dokumuşlardır (Resim 2). Küçük bir Türkmen boyu olan Sarıklar ise XIX. yüzyılın sonlarına kadar, sadece kendi ihtiyaçlarını gidermek için dokuma işiyle uğraşmışlardır. Erken tarihli örneklerine pek rastlanmayan Sarık halılarının motifleri büyük ölçüde kendilerine özgü değildir. Boyun belirleyici sembolü ise Sarık göl adı ile tanınan “demirci göl” ya da “omurga göl”dür. (Resim 3) Atabey, Caferbey, Ata, İğdir, Abdal gibi çok sayıda alt kollara ayrılan Yomutlar, kendi halı dokumacılığını geliştiren en büyük Türkmen boylarından biridir. Yomutlar “gepe göl” (Resim 4), “urnak göl”, “çifte kartal” gibi belli başlı gölleri kullanmışlardır. Büyük bir Türkmen boyu olarak bilinen Ersarılar da, halılarında ana göl olarak “güllü gölü” dokumuşlardır (Resim 5).

Bilindiği gibi, İç ve Orta Asya’da bozkır kültürüne mensup Türk topluluklarında olduğu gibi Türkmenler de, konar-göçer hayat biçimlerinin bir gereği olarak yaylak ve kışlak arasında sürekli hareket halinde olan topluluklardı. Bu nedenle kolay kurulup sökülebilen yatay dokuma tezgâhı kullanırlardı (Resim 6). İlk önceleri yerel halı dokuyucularının kullandıkları ve dokuma tezgâhı olarak adlandırdıkları ilkel alet; kalınlık ve uzunlukları birbirinden farklı boyutta olan, hatta kimi zaman çadırın bazı ihtiyaçları içinde kullanılan ahşap değneklerden ibaretti. Yatay durumdaki tezgâhlar biri dar, diğeri geniş olmak üzere iki kirişlidir. Geniş kirişli tezgâhta halılar,

dar kirişli tezgâhta çadır kolanları dokunmaktadır. Tezgâhların verimli olarak çalışabilmesi için kimi zaman yaşanan çadırdan ayrı olarak, bahçeye küçük keçe çadırı kurulmaktadır. Bazen de birer güneşlik inşa ederlerdi ki, Türkmenistan’da tercih edilen budur. Daha küçük tezgâhlar ise çadırın içine, erkeklerin oturduğu bölüme konulmaktadır⁷.

Dokuma tezgâhının yanı sıra, dokuma işleminde kullanılan makas, bıçak gibi aletler de son derece basittir. Aletlerin bu ıllkelliğine karşılık dokunan halıların yüksek kalitesi oldukça şaşırtıcıdır. Orta Asya Türkmenleri de Anadolu’da olduğu gibi düğüm atıldıktan sonra, ucu yukarı doğru bakan ve keser adı verilen bıçak kullanır. Bütün sıra bittikten sonra, düzgün bir halı havı temin etmek için düğümler “sınd” yani makasla düzeltilir. Türkmenler’in dokuma esnasında kullandıkları tarak, ilginç bir özellik taşımaktadır. Moshkova’nın da teyid ettiği gibi mahalli nalbantlar tarafından yapılarak, kasaba pazarlarında satılan tarakların dişleri demirden, sapı da sert ağaçtan olup, dış tarafına ve dişlerin üzerine genellikle küçük demir halkacıklar ve çemberler takılmaktadır. Tarak çözüğüye her vurduğunda bu halkacık ve çemberler zil gibi ses çıkarmaktadır⁸. Havın uzunluğu dokumanın kalınlığı ile bağlantılıdır. Teke gibi düğüm yoğunluğu fazla olan ince dokuma ürünlerine sahip boylarda, hav yüksekliği daha kısa iken, Yomut, Ersarı gibi boyların düğüm yoğunluğu az olan kalın dokumalarda, hav yüksekliği daha uzundur. Dokuma işlemi bittikten sonra, tezgâhtan kesilen halının alt ve üstündeki çözüğü iplerinin uçları serbest kalır. Bunlar bir saçak oluşturacak şekilde ufak düğümler halinde bağlanır. Saçakların bağlanma şekli, boylara göre çeşitlilik kazandığından, bir ölçüde ayırt edici bir özelliktir.

Gelenekli Türkmen halılarını değerli kılan en önemli unsurların başında, parlaklığından birşey kaybetmeksizin günümüze kadar dayanabilen solmaz renkleri gelmektedir. Türkmen halıları arasındaki boy farklılıklarını belirleyen karakteristik motif anlayışından sonra, renk unsuru gelmektedir. Türkmen halılarında motif ve kompozisyonların düzenli ve istikrarlı kullanılması,

⁴ V.G. Moshkova, a.g.m., London 1980, s.20.

⁵ V.G. Moshkova, a.g.m., London 1980, s.20.

⁶ Ulrich Schürmann, *Central Asian Rugs*, London 1967, s.24.

⁷ Peter A.Andrews, “The Türkmen Tent”, *Türkmen-Tribal Carpets and Traditions*, Washington D.C. 1980, s.47.

⁸ Halı tezgâhı ve dokuma malzemelerine ait bilgiler, 27.08.1994 tarihinde Aşkaabat’a 45 km. mesafede bulunan Göktepe köyündeki halı dokuyucularından alınmıştır.

Resim/Picture 4

Türkmen-Yomut halısı, XIX. yüzyıl. 17-22 Haziran 1993/7. ICOC Hamburg-Berlin Halı Kongresi’nin Fuarı (N. Türkmen).

Türkmen-Yomut halısı, XIX. yüzyıl. 17-22 Haziran 1993/7. ICOC Hamburg-Berlin Halı Kongresi’nin Fuarı (N. Türkmen).

Resim/Picture 5

Türkmen-Ersarı halısı, XIX. yüzyılın başı. Özel bir koleksiyon (Jon Thompson'dan).

Türkmen-Ersarı halısı, XIX. yüzyılın başı. Özel bir koleksiyon (Jon Thompson'dan).

tarihlendirmede güçlük çıkarmasına rağmen, renk unsurunun devreye girmesi ile bu konu önemli ölçüde açıklık kazanır. Bir Türkmen boyunun halısında, bir rengin farklı renk varyasyonlarının kullanılması, o boyun zaman içinde yer değiştirerek, farklı bölgelere göç etmesinin bir kanıtıdır. Bu veriler, tarihi bilgilerin ışığı altında değerlendirildiği takdirde, halının ne zaman dokunduğunu tespit etmek mümkün olmaktadır.

Türkmen halılarında gelenekli olarak kullanılan temel renk kırmızı olup, bu rengin akla gelebilecek her tonu kullanılmıştır. Ciğer kırmızısı, kiremit kırmızısı, şarap kırmızısı, kahverengine dönük kırmızı, turuncuya çalan kırmızı gibi bu rengin birçok varyasyonu, Türkmen insanı ile adeta bütünleşmiştir. Şüphesiz bu renkler, farklı boyama metodları, mordanlar ve diğer katkı maddelerinden elde edilmektedir. Kırmızı renge karşı duyulan bağlılık, belki de çok eski bir geleneğin varlığını kanıtlamaktadır. Aslında bu durum, geniş bir renk yelpazesine sahip olan oryantal halı dünyası ile büyük bir çelişki içindedir⁹. Türkmen

halılarında başlıca rengin kırmızı olması, tek renk izlenimi yaratsa da, her bir ana rengin kullanıldığı görülmektedir. Mavinin çeşitli tonları, koyu yeşil, beyaz ve fildişi kullanılan diğer renklerdir. Yapılan araştırmalarda en az renk kullanılan boylar Teke, Salur ve Sanklar iken en fazla renk kullanan boylar ise Çavuldur ve Yomutlar'dır.

Türkmen ailesi özellikle çeyizi meydana getiren dokuma ürünlerinde, bitkisel boyalar kullanarak, geleneksel renk anlayışını korumak için büyük gayret göstermelerine karşılık, 1860'lı yıllardan itibaren Orta Asya pazarlarında görülmeye başlayan sentetik boyalar¹⁰, bitkisel boyalara olan talebi hızla düşürmüştür. Zamanla sentetik boyalarla üretilmeye başlanan Türkmen halıları, bitkisel boyalarla dokunan halılara nazaran doğal ve karakteristik niteliklerini kaybetmiştir. ■

⁹ Stefan A. Milhofer, *Die Teppiche Zentralasiens*, Hannover 1968, s. 78.

¹⁰ Mark Whiting, "The dyes of Turkoman Rugs", *Halı*, Vol.1, No.3, London 1978, s.281-283.

a necessity of their nomad life styles. Therefore, they used to use horizontal weaving looms that were easy to mount (Picture 6). This primitive device previously used by local carpet weavers and named as 'weaving loom' was made of wooden sticks of which length and thickness differ and which were sometimes used for the needs of the tent. Horizontal looms have one narrow and one large joists. Looms with large joist are utilised for weaving carpets, whereas, looms with narrow joist are for weaving tent belts. A smaller tent of felt is set up at the garden, besides the living tent, in order to ensure productivity of the looms. Sometimes, a sunshade is built, which is preferred by Turkomans. More smaller looms are placed inside the tent, into the part where men are sitting⁷.

Besides weaving loom, such devices as scissors and knife used for weaving are also quite simple. Despite primitive nature of those devices, high quality of the carpets woven is interesting. Mid-Asia Turkomans, as in Anatolia, use a knife called 'adze' (cutter) point of which is upwards. After completing whole line, knots are rectified using a 'sind', a scissors, to ensure a smooth carpet pile. The reed used by Turkomans for weaving has an interesting feature. As confirmed by Moshkova, those reeds, produced by local blacksmiths and marketed in town bazaars, have iron cards and a hard-wooden handle. Small iron rings and circles are put on outward part and on the cards. Each time the reed hits the warp, these rings and circles make a bell noise⁸. Pile length is directly related to thickness of the weaving. Pile length is shorter in such tribes as Teke where thinner weavings with high knot density are preferred. On the contrary, it is longer in thick weavings with less knot density of such tribes as Yomut and Ersari. Upon the completion of weaving process, ends of warp yarns, at the top and bottom of the carpet released from the loom, are freed. They are attached with small knots to form a fringe. Knotting type of fringes is a determinative feature since it differs between tribes.

One of the most important elements valuing the traditional Turkoman carpets is their bright colours surviving up today without fading. Characteristic motif understanding which determines the tribal differences between Turkoman carpets is followed by the element of colour. Orderly and consistent use of motifs and compositions on Turkoman carpets makes the dating process difficult, which is clarified with the colour element. Use of different colour variations of one colour on a Turkoman carpet is a argument showing the migration of that tribe to different regions within a certain period of time. These data, in case assessed in the light of historical information, make it possible to determine the weaving date of a carpet.

Traditionally, the basic colour used on Turkoman carpets is red with various tones. Such variations as royal red, tile red, terra rosa, wine, brownish red and orange red are, as if, become integrated with Turkoman people. Unquestionably, those colours are obtained from different dyeing methods, mordants and other additional substances. Addition to red is, perhaps, a confirmation of the existence of an olden tradition. In fact, this situation is in a great dilemma with oriental carpet world having a wide spectrum of colours⁹. While that the main colour for Turkoman carpets is red creates a single-colour image, it is observed that all main colours are used on those carpets. Other colours used include various tones of blue, dark green, white and ivory. Researches indicate that Tekes, Salurs and Sanks are tribes using less colours, whereas Çavuldurs and Yomuts have made use of more colours.

Although Turkoman families had showed great effort for conserving traditional understanding of colour by using vegetable dyes especially for dowries, the emergence of synthetic dyes¹⁰ in Mid-Aisan markets from 1860s decreased the demand for vegetable dye. Zamanla sentetik boyalarla üretilmeye başlanan Türkmen halıları, bitkisel boyalarla dokunan halılara nazaran doğal ve karakteristik niteliklerini kaybetmiştir.

⁷ Peter A.Andrews, "The Türkmen Tent", *Türkmen-Tribal Carpets and Traditions*, Washington D.C. 1980, s.47.

⁸ The information with regard to weaving looms and weaving instruments was taken from carpet weavers in Göktepe village, 45 km. away from Aşkaabat, on 27 August 1994.

⁹ Stefan A. Millhofer, *Die Teppiche Zentralasiens*, Hannover 1968, p.78.

¹⁰ Mark Whiting, "The dyes of Turkoman Rugs", *Hali*, Vol.1, No.3, London 1978, pp.281-283.

Resim/Picture 6

Aşkaabat'a 45 km. mesafede bulunan Göktepe köyünde halı dokuyan kadınlar. (N. Türkmen).

Aşkaabat'a 45 km. mesafede bulunan Göktepe köyünde halı dokuyan kadınlar. (N. Türkmen).

